

J. S. Bach János-passiója a Zeneakadémián

A februári sikeres vállalkozáshoz, Honegger: Jeanne d'Arc a máglyán c. dramatikus oratóriumához hasonlóan, két egymás utáni estén tűzte műsorra J. S. Bach: János-passióját a MATÁV Szimfonikus Zenekar március 7-én és 8-án. Először az Oratórium-bérlet, másodszor az A-bérlet közönsége számára köszöntött be illetően jelentős művészeti esemény a Húsvéti ünnepkör időszakára.

Néhány elvi szempontot célszerű előre tisztázni. A felvételek mindig összehasonlíthatatlanabbul „profí” produkciókat kínálnak, mint az élő koncertek (kivéve a rögzített koncertfelvételt műfaja!). Ám épp elgépiesedő, a technika áldásaival mindinkább élő korunkban van nagyon nagy szükség arra, hogy időről-időre tanúi legyünk a nagylélegzetű alkotások újjászületésének. Merthogy könnyen megfélemlítünk arról, hogy a remekművek nemcsak az előadókkal, hanem a hallgatókkal szemben is támasztanak igényeket, elvárásokat. Nyilvánvaló, hogy az előadónak mindig produktív módon kell részt venniük a művek hangzó életre keltésében – ám szellemileg, ideális esetben, a hallgató sem lehet passzív! Nem hiábavaló, ha „készül”, ha másképp nem, akkor lelkileg, vagyis szellemi koncentráció előzze meg a mű befogadását (egyszerűbben szólva: tudja, miért megy aznap koncertre, mit fog kapni). Ezt a mozzanatot gyengítik egyébként a hangfelvételek: amikor önkényesen megszakítható a mű egész folyamata, akár egy hirtelen eszünkbe jutott telefon miatt, akár mert – NB., szívejjoga – valakinek kedve támad ismételt meghallgatni kedvenc áriáját, vagy valamely favorizált részletet. A bármikor tetszőlegesen megismételhetőség lehetősége gyengíti a mű iránti koncentrált fogékonyságot. Nyilvánvalóan, ilyen feltételek között magának a műnek csökken a határfoka, amit általában jótékonyan kiegyensúlyoz az interpretáció által kiváltott elismerés.

Amikorra valaki eljutott odáig, hogy elfoglalja helyét a koncertteremben, s várja a hamarosan felcsendülő produkciót, az előadónak nyert ügyük van. Van kinek énekelniük, s úgy érezhetik: ezúttal nem ők méretetnek meg, hanem lehetőségük nyílik a kompozíció közvetítésére, ami másfajta felelősséget ró rájuk. Ráadásul, nem elhanyagolható szempont, hogy feltehetőleg mindig ülnek olyanok a nézőtérben, akik először találkoznak hangzó egészként az adott művel; nos, a felelősségteljes hozzáállás alapfeltétel!

Az elmúlt évezred folyamán gyökeresen megváltozott a zenehallgatásnak már csak a célja is, legtöbbször szívesen hallgatják újra a

korábban megismert-megkedvelt darabokat. Tehát: van összehasonlítási alap, akkor is, ha ez nem kritikai alapon valósul meg. A közönség akkor boldog, ha úgy érzi: korábbi ismereteihez-élményeihez képest többet, többletet kapott, akár minőségileg szebb-jobb előadás formájában, akár azért, mert egyik-másik előadó jóvoltából új részletek születtek rajtuk. Nem véletlen, hogy napjainkban a nagylélegzetű oratorikus művek mindegyre teltházak közönséget vonzanak. Időről-időre ráébredünk, hogy szükségünk van az egész valónk átjáró, ha úgy tetszik: megrázó zenei élményekre. A katarzis fehér holló napjaink hétköznapjainak világában! „Érdemes” tehát igyekezni valamennyi közreműködőnek, amennyiben komolyan veszi a közvetítést, a tolmácsolás mozzanatát. (Sajnos, aki akár csak oda-nem-figyelésből tekinti „hakinak” a többiek által nagy gonddal előkészített munkálatokat, az össz-teljesítményt, az össz-produkciót veszélyezteti. Az ilyen jelenség oka, sajnos, nem függ össze az illető zenei felkészültségével, hangszerjátéka technikai-zenei minőségével – s az ilyenfajta emberi gyarlóságok állandó rizikó-tényezőként minden előadásban benne rejlenek.)

Felkészült zenekar, szólamukat jól tudó énekkari tagok és neves szólisták adták elő ezúttal Héja Domonkos vezényletével a János passiót. Külön öröm, hogy a MATÁV Szimfonikus Zenekar oratorikus koncertjein magyar nyelvű szöveggel is kézhez kapható a hallgatók.

Aki először hallotta a művet, regisztrálható monumentalitását, ami nem is annyira a terjedelmre vonatkozik, mint az intenzitásra, a drámailag sűrített légkörre. Aki már korábban ismerte a passiót, ihletett-szép pillanatokra figyelhetett fel. Német Judit *Es ist vollbracht* áriája az est legemlékezetesebb pillanatait adta, szokás szerint magas színvonalon teljesített Zádori Mária, s stresszabott feladat volt a kórus-kíséretes basszus-ária műfaja Moldvay József számára. Szokatlan volt Gregor Józsefet Jézusként hallgatni megannyi operaelmény után, röviddel a Pomádé király új ruhájának premierje előtt, s egyetlen teljesítményt nyújtott evangélistaként Mukk József.

Héja Domonkos felkészülten, a mű iránti tisztelettel és az előadókkal érezhetően jó kapcsolatban lépett pódiumra, ám azt még ki kell találnia, mikor milyen „irányításra” van szükség. Nem segítség, ha együtt énekel a kórusral, mintegy súgva az együtt-mondott szöveget, máskor viszont csökken a figyelem, ha érzik: nem kapnak megoldható (formálási) feladatot a dirigensről. Amikor széles reperto-

árral rendelkező fiatal karmester áll a pódiumon, olyankor ébredünk rá, hogy a kevesebb, koncentráltan, mennyivel többet jelenthet. Aligha kérhetnénk számon a barokkban való elmélyedést az invenciózus karmesteren, mégsem titkolhatjuk hiányérzetünket, akár a hangzás drámai töltésére, akár a konkrét hangzás-arányokra vonatkozzanak is. A tempóválasztás szubjektív dolog lehet, ámde rögzített megkérdőjelezhető, amennyiben nem meggyőző. Ezúttal izgatottság helyett kapkodás tanúi voltunk, s indulatok helyett ágálást fejezték ki a szövegfestő fordulatok. Félve írom le a legnagyobb hiányérzet okaként a *monumentalitás* hiányát, rögtön hozzátéve, hogy nem romantikus mamut-hangzást vártam volna, hanem azt a láthatatlan „ívet”, ami a néha kifejezetten halk tónusú korhű előadásokat mégiscsak nagyformátumúvá teszi.

Talán hiányzott a meggyőződéssel képviselt egyetlenként elképzelhető megvalósítandó lehetőség; vagyis, a korábban meghallgatott-megismert interpretációk ezúttal nem segítettek, hanem gátolták önálló koncepció kialakításában a karmestert (s korábbi előadás-élményeik a szólistákat). A Monteverdi Kórus sem tűnt igazi partnernek, jóllehet biztos szólam-tudással rendelkeztek. Megszólalásukkor azonban nem mindig derült ki, koncepciót képvisel interpretációjuk, vagy éppen annak hiányában lett valamilyen. Hogy mindennek ellenére élményt adó volt az előadás? Az a remekműnek köszönhető, s annak, hogy hatásai ellenében nem sok minden történt a koncerten.

Apró bosszantó mozzanatok sem tudták elterelni a lényegről a figyelmet: a közönség tapsa kivédhetetlennek tűnik, amikor a második rész elején ismét bejönnek a szólisták (pedig előre figyelmeztette a hangverseny elején, érthetően, a műsorközlő a nagyjéreműt, hogy a szereplők *kérlek* közben a tetszésnyilvánítás mellőzését!), csakúgy mint az, hogy zenekari játékosok illetve énekkari tagok megfélemlítzenek a művészről, s amikor épp nincs tenni valójuk, ne foglalkozzanak zenén kívüli dolgokkal. Olyan szigorú aligha lehetnék, hogy azon mérjem le az előadás színvonalát, hogy legalább a pódiumon képes-e elérni figyelemfelkeltő hatást és koncentrált figyelmet, mert akkor néhány traccsoló-röhécselő „muzsikuss” miatt érdemén alul kellene minősíteni.

Régen legendák születtek a zene varázshatalmáról. Manapság már azzal a programmal beérnénk, ha megvalósulna a pódiumon szereplők fegyelmessé viselkedése, minden koncerten!

Fittler Katalin